

Spor ve Farklı Değişkenler Açısından Üniversite Öğrencilerinin Kan Bağışı ile Vicdan Algılarının İncelenmesi

University Students in Terms of Sports and Different Variables Examining

Perceptions of Conscience through Blood Donation

Bülent TATLISU¹

ÖZ

Üniversite öğrencilerinin kan bağışı tutumları ile vicdan algılarının spor ve farklı değişkenlere göre incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma da genel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ile birlikte "Kan Bağışı Tutum Ölçeği" ve "Vicdan Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler SPSS 26.0 Windows paket programı ile analiz edilmiştir. Bağımsız değişkenin kategori sayısına bağlı olarak ikili gruplarda bağımsız örneklem t-Testi, çoklu gruplarda ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile Posthoc testlerinden Lsd testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları ,05 anlamlılık düzeyine göre yorumlanmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin yaşlarının, aile gelir düzeylerinin, öğrenim gördükleri bölümlerinin, sınıf düzeylerinin, spor yapma durumlarının ve haftalık spor yapma sürelerinin Kan bağışı tutumları üzerinde etkili bir değişken olduğu; cinsiyetin, yapmış oldukları spor türünün ve spor yaşlarının etkili değişkenler olmadığı; vicdan algı durumlarını yaşlarının, öğrenim gördükleri bölümlerinin, sınıf düzeylerinin, spor yapma durumlarının, haftalık spor yapma sürelerinin ve spor yaşlarının etkilediği; cinsiyetin, aile gelir düzeylerinin ve yapmış oldukları spor türünün etkilemediği görülmüştür. Sonuç olarak sporun hem kan bağışı tutum durumuna hem de vicdan algı durumuna etken bir değişken olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kan Bağışı, Spor, Üniversite Öğrencisi, Vicdan

ABSTRACT

This study aimed to examine the attitudes of university students towards blood donation and their perceptions of conscience based on sports and various variables using a general survey model. The "Personal Information Form" developed by the researchers, as well as the "Blood Donation Attitude Scale" and "Conscience Perception Scale" were used as data collection tools. The data were analyzed using the SPSS 26.0 for Windows software package. For binary groups, the Independent Student's t-test was used, while for multiple groups, the One-Way Analysis of Variance (ANOVA) was employed. Posthoc tests, specifically the Lsd test, The results were interpreted at a significance level ,05. According to the study, the age, family income level, field of study, class level, participation in sports, and weekly duration of sports activities of university students influenced their attitudes towards blood donation. However, gender, type of sports activities, and age of sports initiation did not have a significant effect on blood donation attitudes. On the other hand, the perception of conscience was found to be influenced by the students' age, field of study, class level, participation in sports, weekly duration of sports activities, and age of sports initiation. However, gender, family income level, and type of sports activities did not significantly affect the perception of conscience. In conclusion, it was determined that sports were influential variables both in the attitude towards blood donation and in the perception of conscience. This suggests that sports have an impact on both the willingness to donate blood and the individual's perception of moral responsibility.

Keywords: Blood Donation, Sports, University Student, Conscience

Araştırma Bayburt Üniversitesinin 25.04.2023 tarihli E-15604681-100-129049 sayılı etik kurul kararı alınarak uygulanmıştır.

¹Dr. Öğr. Gör, Bülent TATLISU, Antrenman, Beden Eğitimi ve Spor, Bayburt Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, btatlisu@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4208-4583

İletişim / Corresponding Author:
e-posta/e-mail:

Bülent TATLISU
btatlisu@bayburt.edu.tr

Geliş Tarihi / Received: 01.07.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 13.03.2024

GİRİŞ

Yaşam içerisinde herkese uygun ve eşit bir alan sunan spor, insan gelişimine çok yönlü ve bir bütün olarak fiziksel, duygusal, sosyal, devinsel ve bilişsel açıdan fayda sağlayan geniş bir alanı kapsamaktadır.^{1, 2} Sporun; kişiler, toplumlar ve milletler arasında dayanışmayı, kaynaşmayı ve barışı tesis etmek için yapıldığı da bilinmektedir.³ Bireylerin sosyalleşmesine olan katkısının yanı sıra, toplumsal eşitsizlikleri azaltma potansiyeline de sahip olduğu ifade edilmektedir.⁴ Literatürde yapılan bir araştırmada, kişilerin spor aktivitelerine katılmasının, sosyal becerilerinin gelişmesine ve arkadaş edinmelerine yardımcı olduğu belirtilmiştir.⁵ Spor, kişilerin özgüvenlerinin artmasına ve toplumsal bağlarının güçlenmesine de yardımcı olur. Ayrıca, bir spor takımı içinde yer almak, bireylerin birbirleriyle ortak bir amaç için çalışmalarına olanak tanır. Bu da takım içinde iş birliği ve dayanışma gibi önemli sosyal becerilerin gelişmesine katkı sağlar.⁶

Kan bağıışı, kanın veya bu bileşenlerinden en az bir tanesinin bağışlanması işlemi olarak adlandırılır.⁷ Kan bağıışının nasıl gerçekleştiğine dair doğru bilgi sahibi olmak hayati bir değer taşımaktadır.⁸ Kan bağıışı ile ilgili birçok yanlış bilgi, davranış, inanç ve korkular kan bağıışına olan gönüllüğünü engellemektedir.⁹ Günümüzde de tıp alanında yaşanan bazı bilimsel ve teknolojik gelişmelere rağmen, hala insan kanının yerine geçebilecek herhangi bir tedavi aracı tespit edilememiştir ve mevcut tek seçenek kan bağıışıdır.¹⁰ Sporcuların ve sporseverlerin genellikle sağlıklı bir yaşam tarzı benimsemeleri nedeniyle kan bağıışına uygun olmaları ve bu konuda örnek olmaları kan bağıışı kampanyalarına olumlu katkı sağlayabilir. Bazı araştırmalar, sporcuların kan bağıışı yapmaya daha istekli olduğunu ve sıklıkla kan bağıışı kampanyalarına katıldığını göstermektedir.¹¹ Bu durum, sporcuların toplumda kan bağıışının önemini vurgulayarak diğer insanları da kan bağıışı yapmaya teşvik etmelerine olanak tanır. Ayrıca, sporseverlerin de kan bağıışı

kampanyalarına katılımının artması, sporun toplumsal sorumluluğu ve sağlık bilinci konusundaki duyarlılığının artmasına yardımcı olabilir.¹² Spor etkinlikleri sırasında yapılan kan bağıışı kampanyaları da insanların kan bağıışı yapma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olabilir.

Vicdan kelimesi etimolojik kökeni itibariyle bakıldığında Arapça "vecede" fiil kökünden türemiş bir dil sembolüdür.¹³ Vicdan; bireyin yapması veya yapmaması gereken olaylar karşısında nasıl hareket edeceğini belirten hem insani hemde ahlaki bir his olarak ifade edilmektedir.¹⁴ Vicdan, kişinin kendi kendine yapmış olduğu davranışları kendi ahlak görüşleri üzerine yargılama yapabilme yeteneğine sahip bir etkendir.¹⁵ Başka bir ifadeyle kişiyi kendi davranışları hakkında sorgulamaya zorlayan, bireyin kendi ahlâk değerleri üzerinde dolaysız ve kendi kendine sorgulama yapmasını sağlayan güçtür.¹⁶ Vicdan, insanda doğru veya yanlış arasında ayırt edebilme görevini üstlenen ve bu eylemlerin belli bir yargı üzerine inşa edildiği bir yapı olarak bilinmektedir.¹⁷ Spor yapmanın birçok faydası olduğu ve bu faydaların insanların genel sağlığına ve psikolojisine olumlu etkileri olduğu bilinmektedir. Spor yapmak, stresi azaltmaya, endorfin salınımını arttırmaya ve özgüveni arttırmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle, spor yapan insanların daha pozitif ve mutlu olma eğiliminde olması mümkündür. Bu durum da insanların daha empatik ve duyarlı olmalarını sağlayabilir. Spor yapan insanların daha vicdanlı olduğuna dair kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Bazı araştırmalar, sporun sosyalleşme amacı ile yapıldığını ve spor yapan insanların daha iyi sosyal becerilere sahip olma eğiliminde olduğunu göstermektedir.^{18,19,38,39} İyi sosyal becerilere sahip olmak, diğer insanların ihtiyaçlarını anlamak ve empati kurmak anlamına geldiği için, bu durum insanların daha vicdanlı olma eğiliminde olduğunu düşündürmektedir.

Sonuç olarak, spor toplumun sağlık bilinci konusunda daha duyarlı hale gelmesine yardımcı olmakla birlikte sporcuların ve sporseverlerin kan bağışi kampanyalarına katılımının artması, kan bağışi alışkanlığının yaygınlaşmasına ve toplumun sağlık bilinci konusunda daha duyarlı hale gelmesine yardımcı olabilir. Ancak, spordan elde edilen bu faydaların, insanların doğrudan vicdanlı davranışlar sergilemesine neden olmadığı unutulmamalıdır. Sporun vicdan boyutuna ne

kadar etki ettiği farklı değişkenler ve farklı gruplar ile araştırılarak genel bir yargıya varılabilir. Bilinmelidir ki spor; kişinin fiziki ve ruh sağlığını geliştiren bireylerin toplumda sosyal etkileşimde bulunmalarına yardımcı olan ve toplumsal bağların güçlenmesine katkı sağlayan bir alandır. Bu bağlamda yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algılarının spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Yöntem

Bu araştırmada bilgi toplamak amacı ile literatürde yaygın olarak kullanılan anket yöntemi uygulanmıştır.

Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek veya örnekleme üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir”²⁰⁻²².

Değişkenler arasındaki farklılığı değerlendirme amacı ile geliştirilen hipotezler aşağıda yer almaktadır.

H1: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H2: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları yaş değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H3: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları aile gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H4: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları eğitim gördüğü bölüm değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H5: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H6: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları spor yapma

durum değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H7: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları haftalık spor yapma süre değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H8: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları spor türü değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H9: Üniversite öğrencilerinin kan bağışi tutumları ile vicdan algıları spor yaşı değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın grubunu 2022-2023 yılı bahar döneminde eğitimine online olarak devam etmekte olan öğrenciler arasından tesadüfi yöntem ile seçilenler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Ölçekler google form aracılığı ile oluşturulmuştur. Öğrencilere e-posta ve whatsapp yolu ile gönderilmiş olup sağlıklı bir şekilde cevaplamaları istenmiştir.

Üç bölüm olarak uygulanan ölçme araçları şu şekildedir;

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların demografik durumlarına ilişkin bilgileri toplama amacı ile; cinsiyet, yaş, spor yapma durumu, eğitim gördüğünüz fakülte, sınıf düzeyi, kaç yıldır spor yapıyorsunuz ve yapmış olduğunuz spor türü gibi araştırmacı tarafından hazırlanmış olan kişisel bilgi formu.

Kan Bağışı Tutum Ölçeği: Kan bağışına yönelik tutum ölçme amacı ile 3 alt boyut ve toplamda 24 soru olarak oluşturulmuştur.²³ Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır.

Vicdan Algısı Ölçeği: Bu ölçek belirlenen 15 madde ile kişilerin vicdan algısını ölçmek için tasarlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda ölçeğe bir madde daha eklenmesi uygun bulunmuştur.²⁴ Aksoy ve arkadaşları tarafından (2019) ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacı ile yapılan faktör analizi sonucunda ölçek 13 maddeden oluşturulmuştur.¹⁵ Yapılan güvenirlik analiz sonucunda Cronbach Alfa katsayısı 0,84 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 13 ve en yüksek 78'dir. Katılımcının almış olduğu yüksek puan vicdan algısının yüksek olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma için toplanan verilerin, "SPSS v26.0" programı ile istatistiksel analizleri yapıldı. Analiz sonucunda verilerin normal dağıldığı tespit edildi. Katılımcıların demografik durumlarını belirleme amacı ile frekans analizi, cinsiyet ve spor yapma durumu değişkenlerine göre kindarlık duygu durumları ile vefakârlık düzeylerinin karşılaştırılmasında bağımsız gruplarda t-testi uygulanmış olup; yaş, sınıf düzeyi, eğitim gördüğü fakülte, yapmış olduğu spor türü ve spor yılı değişkenlerine göre tek yönlü varyans analiz sonucunda anlamlı farkın hangi gruptan ortaya çıktığını tespit etmek için ise LSD testi kullanıldı ve anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ alındı.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma 25.04.2023 tarihli E-15604681-100-129049 sayılı Bayburt Üniversitesi etik kurul kararı alınarak uygulanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın temel bulgularını farklı açılardan nasıl yorumlanabileceği bununla birlikte literatürde ortaya çıkan sonuçlara yönelik yapılan çalışmaları derinlemesine incelemeyi amaçlanmaktadır.

Araştırmaya katılan örneklem grubunun (n=779) %59,1'inin kadın ve %40,9'unun erkek; %12,7'sinin 18-19 yaş, %56,5'inin 20-22 yaş, %27,9'unun 23-25 yaş ve %3'ünün 26 yaş ve üzeri; %45,6'sının 8.506 tl ve altı, %42,9'unun 8.507 tl ve 17.014 tl arası ve %11,6'sının 17.015 tl ve üzeri;

%42'sinin spor bilimleri ve %58'inin diğer bölümler; %16,3'ünün 1.sınıf, %24,1'inin 2.sınıf, %27,3'ünün 3.sınıf ve %32,2'sinin 4.sınıf olduğu; %48,8'inin spor yaptığı ve %51,2'sinin spor yapmadığı; %26,6'sının 1-5 saat arası, %16,6'sının 6-10 saat arası ve %5,6'sının 11 saat ve üzeri haftalık spor yaptığı; %36,6'sının bireysel, %12,2'sinin takım sporu yaptığı; %21,7'sinin 1-3 yıl arası, %15,7'sinin 4-6 yıl arası ve %11,4'ünün 7 yıl ve üzeri spor yaptığı tespit edildi.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Kan Bağışı Tutum Ölçeği ile Vicdan Algısı Ölçeğine Ait Tanımlayıcı İstatistik, Normallik ve Güvenirlik Analiz Sonuçları

Ölçek	/ Alt Boyut	N	\bar{X}	d	Skewness	Kurtosis	Cronbach's Alpha
Kan Bağışı Tutum	Toplumsal ve sosyal sorumluluk	79	8,35	7,71	-1,182	1,025	,905
	Endişe	79	3,57	6,57	,029	,093	,821
	Toplumsal görüş ve anlayış	79	0,76	4,33	,055	-,881	,813
	Kan bağışı tutum ölçeği toplam	79	2,69	11,60	-,020	1,071	,814
Vicdan Algısı Ölçeği		79	8,26	12,40	-,470	-,203	,910

Tablo 1 incelendiğinde; ölçek verilerinin dağılımlarının normal olduğu ve güvenirlilik değerlerinde tüm boyutlar ve toplam

puanlarda oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Kan Bağışı Tutum Ölçeği ile Vicdan Algısı Ölçeğine Ait Değerlerinin Cinsiyet Durumlarına Göre Test Analiz Sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	Grup	\bar{X}	Ss	t	p	
Kan Bağışı Tutum Ölçeği	Toplumsal ve sosyal sorumluluk	Kadın	460	48,69	7,22	1,459	,145
		Erkek	319	47,87	8,36		
	Endişe	Kadın	460	23,23	6,22	-1,769	,077
		Erkek	319	24,07	7,02		
	Toplumsal görüş ve anlayış	Kadın	460	10,71	4,20	-,409	,683
		Erkek	319	10,84	4,51		
	Kan bağışı tutum ölçeği toplam	Kadın	460	82,63	10,53	-,183	,855
		Erkek	319	82,79	13,01		
Vicdan Algısı Ölçeği	Kadın	460	57,92	12,22	-,913	,362	
	Erkek	319	58,74	12,66			

Tablo 2’de cinsiyet değişkenine bağlı olarak yapılan analiz sonuçlarında öğrencilerin kan bağışı tutumlarında ve vicdan algılarında herhangi bir anlamlı farklılığın olmadığı görüldü ($p>0,05$).

Literatürde bu bulguyu destekler nitelikte sonuçlar bildiren Gorbazadeh ve arkadaşları (2016) cinsiyetin vicdan algısında herhangi bir etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.²⁶ Yine benzer sonuçlar elde eden Lak ve arkadaşları (2018) vicdan algısında cinsiyetin herhangi bir etkisinin olmadığını sonucunu raporlamıştır.²⁷ Araştırma bulgusuyla benzer şekilde kan bağışı tutum düzeylerinde Hablemitoğlu ve arkadaşları da (2010) kan bağışı tutumunda cinsiyetin önemli bir etken olmadığını sonucunu tespit etmişlerdir.²⁸

Araştırmada cinsiyet değişkenine yönelik bulunan sonuçların aksine Güleç (2022)

üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında vicdan algısını cinsiyete göre incelemiş ve istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu ve erkeklerin vicdan algılarının kadınlardan düşük olduğunu bildirmiştir.²⁹ Utli ve Aydın (2021) yapmış oldukları çalışmada benzer sonuçlara ulaşarak cinsiyetin vicdan algısında etken bir değişken olduğunu tespit etmişlerdir.³⁰ Can ve arkadaşları (2016) çalışmalarında öğretmen adaylarında kan bağışı tutumlarını incelemiş ve kadın öğretmen adaylarının lehine anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşmışlardır.³¹ Yine benzer sonuca ulaşan Özpulat (2017) araştırma sonucunda kadın üniversite öğrencilerinin erkeklere oranla kan bağışına yönelik daha fazla olumlu tutuma sahip olduğunu belirtmiştir.⁶ Karakurt ve arkadaşları (2022) yaptıkları araştırmada

cinsiyetin vicdan algısını etkilediğini ve kadınların erkeklere oranla daha vicdanlı oldukları sonucunu tespit etmişler.³² Kavak (2017) çalışmasında erkek öğrencilerin kan bağışısı tutumlarının kadınlara göre daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.³³ Kılınç (2019) öğretmen adayları ile yapmış olduğu tez

çalışmasında cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olduğu kadın öğretmen adaylarının kan bağışısına yönelik tutum puanlarının erkek öğretmen adaylarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.³⁴

Tablo 3. Araştırma Grubunun Kan Bağışısı Tutum Ölçeği ile Vicdan Algısı Ölçeğine Ait Değerlerinin Yaş Düzeylerine Göre Test Analiz Sonuçları

Ölçek Alt Boyut	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	p	LSD	
Kan Bağışısı Tutum Ölçeği	Toplumsal ve sosyal sorumluluk	18-19 yaş (a)	99	46,29	8,22	4,004	,008	a<b,c,d
		20-22 yaş (b)	440	48,23	7,57			
		23-25 yaş (c)	217	49,39	7,67			
		26 yaş ve üzeri (d)	23	49,78	7,20			
	Endişe	18-19 yaş (a)	99	24,81	6,30	3,708	,011	a>c b>c
		20-22 yaş (b)	440	23,87	6,22			
		23-25 yaş (c)	217	22,43	7,30			
		26 yaş ve üzeri (d)	23	23,30	5,77			
	Toplumsal görüş ve anlayış	18-19 yaş (a)	99	11,75	3,90	2,773	,041	a>b,c
		20-22 yaş (b)	440	10,76	4,24			
		23-25 yaş (c)	217	10,26	4,66			
		26 yaş ve üzeri (d)	23	11,17	4,04			
	Kan Bağışısı Tutum Ölçeği Toplam	18-19 yaş	99	82,86	13,81	,374	,772	
		20-22 yaş	440	82,87	11,02			
		23-25 yaş	217	82,09	11,69			
		26 yaş ve üzeri	23	84,26	11,70			
Vicdan Algısı Ölçeği	18-19 yaş (a)	99	55,11	11,99	5,639	,001	a<b,c	
	20-22 yaş (b)	440	57,69	12,38				
	23-25 yaş (c)	217	60,82	12,38				
	26 yaş ve üzeri (d)	23	58,52	11,03				

* $p<0,05$

Tablo 3’de üniversite öğrencilerinin yaş değişkenine göre yapılan analizde kan bağışısı tutum ölçeği; toplumsal ve sosyal sorumluluk alt boyutu incelendiğinde yaşın ilerledikçe ortalamanın da yükseldiği görülmekte olup olgunlaşmanın bir sonucu olduğundan kaynaklandığı; endişe alt boyutu incelendiğinde 18 ve 22 yaş arası öğrencilerin daha endişeli olduğu; toplumsal görüş ve anlayış alt boyutu incelendiğinde ise 18-19 yaş aralığında olan öğrencilerin 20-25 yaş arası öğrencilerden toplumsal görüş ve anlayış konusunda ortalamalarının daha yüksek olduğu; yine vicdan algısı ölçek toplamında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu ($p<0,05$); ve bu farklılıklar ayrıntılı olarak incelendiğinde 20-25 yaş arası öğrencilerin 18-19 yaş arası öğrencilerden daha vicdani duygulara sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmadaki bu bulguyu destekler nitelikte sonuçlar bulan Güleç (2022) yüksek lisans tez çalışmasında yaş değişkeninin vicdan algısında etken olduğu sonucuna ulaşmıştır.²⁹ Er ve Kızılkeçi (2021) çalışmalarında yine benzer sonuçlar bulmuşlar ve yaşın vicdan algısını etkilediğini tespit etmişlerdir.³⁵ Ayrıca Kadioğlu ve arkadaşları da (2016) çalışmalarında vicdan ölçeği ile yaş değişkeni arasında anlamlı pozitif ilişki olduğunu ortaya çıkarmışlardır.³⁶ Yalman ve Karagöz (2021) çalışmalarında yaş değişkeninin kan bağışısı tutumunda anlamlı farklılık ortaya çıkardığını tespit etmişlerdir.³⁷ Bulmuş olduğumuz sonuçların aksine Karakurt ve arkadaşları (2022) üniversite öğrencilerinde yaş değişkeninin vicdan algısını etkilemediğini bildirmişlerdir.³²

Tablo 4. Araştırma Grubunun Kan Bağışı Tutum Ölçeği ile Vicdan Algısı Ölçeğine Ait Değerlerinin Öğrenim Görmekte Olduğu Bölüm Durumlarına Göre Test Analiz Sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	Grup	N	\bar{X}	Ss	t	p
Kan Bağışı Tutum Ölçeği	Toplumsal ve sosyal sorumluluk	Spor Bilimleri	327	6,84	8,11	-4,711	,000
		Diğer Bölümler	452	9,44	7,23		
	Endişe	Spor Bilimleri	327	5,25	6,74	6,193	,000
		Diğer Bölümler	452	2,36	6,17		
	Toplumsal görüş ve anlayış	Spor Bilimleri	327	2,09	4,06	7,550	,000
		Diğer Bölümler	452	,80	4,26		
	Kan Bağışı Tutum Ölçeği Toplam	Spor Bilimleri	327	4,19	13,03	3,073	,003
		Diğer Bölümler	452	1,61	10,33		
Vicdan Algısı Ölçeği	Spor Bilimleri	327	7,19	12,46	-2,050	,041	
	Diğer Bölümler	452	9,03	12,32			

* $p < 0,05$

Tablo 4'e göre; araştırma grubunun öğrenim görmekte olduğu bölüm değişkenine bağlı olarak yapılan analizde, kan bağışı tutum ölçeği ve vicdan algısı ölçek toplamalarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($p < 0,05$).

Tablo 4'e göre araştırma grubunun öğrenim görmekte olduğu bölüm değişkenine bağlı olarak yapılan analizde kan bağışı tutum ölçeği ve vicdan algısı ölçek toplamalarında anlamlı farklılıklar olduğu Toplumsal ve sosyal sorumluluk alt boyutu

ile vicdan algısı ölçek toplamındaki farklılığın spor bilimleri harici diğer fakültelerde öğrenim gören öğrenciler lehine anlamlı olduğu ($p < 0,05$); Endişe, Toplumsal görüş ve anlayış ile Kan Bağışı Tutum Ölçeği Toplamında ise anlamlı farklılığın spor bilimleri fakülte öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde bulmuş olduğumuz sonuçların aksine Güleç (2022) çalışmasında öğrenim görülen bölümün vicdan algısında etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.²⁹

Tablo 5. Araştırma Grubunun Kan Bağışı Tutum Ölçeği ile Vicdan Algısı Ölçeğine Ait Değerlerinin Spor Yapma Durumlarına Göre Test Analiz Sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	Grup	N	\bar{X}	Ss	t	p
Kan Bağışı Tutum Ölçeği	Toplumsal ve sosyal sorumluluk	Evet	380	47,17	7,99	-4,206	,000
		Hayır	399	49,47	7,28		
	Endişe	Evet	380	24,71	6,68	4,766	,000
		Hayır	399	22,49	6,28		
	Toplumsal görüş ve anlayış	Evet	380	11,59	4,18	5,296	,000
		Hayır	399	9,97	4,32		
	Kan Bağışı Tutum Ölçeği Toplam	Evet	380	83,48	12,65	1,841	,067
		Hayır	399	81,95	10,47		
Vicdan Algısı Ölçeği	Evet	380	57,01	12,72	-2,753	,006	
	Hayır	399	59,45	11,99			

* $p < 0,05$

Tablo 5'e göre öğrencilerin spor yapma durum değişkenine bağlı olarak yapılan analizde kan bağışı tutum ölçeğinde; toplumsal ve sosyal sorumluluk, endişe ve toplumsal görüş ve anlayış alt boyutları ile vicdan algısı ölçek toplamında anlamlı farklılıklar olduğu ($p < 0,05$); kan bağışı tutum ölçek toplamında ise anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

Araştırılan grubun spor yapma durumlarına bağlı olarak yapılan analiz sonuçlarına göre kan bağışı tutum ölçeği; toplumsal ve sosyal sorumluluk, endişe ve toplumsal görüş ve anlayış alt boyutları ile vicdan algısı ölçek toplamında anlamlı farklılıklar olduğu ($p < 0,05$) görülmektedir. Toplumsal ve sosyal sorumluluk alt boyutu ile vicdan algı ölçek toplamındaki değerler

incelendiğinde spor yapmayanlar lehine anlamlı sonuçlar çıktığı, endişe ve toplumsal görüş ve anlayış alt boyutu değerler incelendiğinde ise spor yapanlar lehine anlamaştığı görülmektedir (Tablo 5).

Literatür incelendiğinde spor yapma durum değişkenine göre kan bağışı tutum ve vicdan algısı ile yapılan çalışmalara rastlanmamıştır. Sporcularda vicdan algısı, sporun etik ve ahlaki değerlerine uygun davranma, dürüstlük, adalet ve saygı gibi kavramları içerir. Bir sporcu için vicdan algısı, onun karakterini ve kişilik özelliklerini yansıtabilir. İyi bir vicdan algısına sahip olan

sporcular genellikle daha dürüst, güvenilir ve örnek alınabilecek kişiliklere sahip olma eğilimindedir. Vicdan algısının güçlendirilmesi, sporcuların sadece kazanmaya odaklanmak yerine doğru ve ahlaki değerleri benimsemelerine ve bu değerlere bağlı kalmalarına yardımcı olur. Sonuç olarak, vicdan algısı güçlü olan sporcular, doğru ve yanlış arasındaki ayrımı yapabilme, dürüstlük, adalet ve saygı gibi değerleri benimseme eğilimindedir. Bu da sporun sadece bir mücadele aracı olmanın ötesine geçerek, toplumda olumlu bir etki yaratmasını sağlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, sporun kan bağışı ve vicdan algısı üzerinde pozitif etkileri bulunmaktadır. Spor yapmanın kan bağışında bulunma kapasitesini artırması ve sporcuların sağlıklı yaşam tarzıyla topluma örnek olması, kan bağışı konusunda farkındalığı artırabilir. Aynı şekilde, sporcuların vicdan algısı, etik ve ahlaki değerleri benimsemeleri ve doğru davranışlar sergilemeleriyle toplumda olumlu bir etki yaratabilir. Bu nedenle bizden sonra bu başlıklarda yapılması planlanan

çalışmalara spor değişkeninin daha ayrıntılı incelemeleri önerilmektedir.

1. Sporun farklı değişkenler açısından kan bağışına yönelik etkisi incelenebilir.
2. Farklı spor branşları karşılaştırmalı olarak araştırılabilir.
3. Kan bağışı ve vicdan algısının eğitimdeki önemi farklı ölçekler ile birleştirilerek uygulanabilir

KAYNAKLAR

1. Tingaz, E. O. (2020). "Sportif Performansı Artırmada Yeni Bir Yaklaşım". In: Z. F. Dinç (Ed.). *Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) Sporda Psiko-Sosyal Alanlar* (39-46). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
2. Türker, Ü. (2020). "Olimpik Okçuluk ve Gelişim Psikolojisi Açısından İncelenmesi". *Anatolia Sport Research*, 1 (1), 5-24. <http://dx.doi.org/10.29228/anatoliasr.2>
3. Toksöz, İ. (2008). "Eurofit Testleri ile Fiziksel Kondisyonların İncelenmesi". Edirne, Trakya Üniversitesi. Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi, 5-13.
4. Coalter, F. (2007). "A wider Social Role for Sport: Who's Keeping the Score?". London: Routledge.
5. Voigt, D. (1998). "Spor Sosyolojisi (Çev. A. Atalay)". İstanbul: Alkım Yayın Evi.
6. Carron, A.V, Bray, S.R, and Eys, M.A. (2002). "Team Cohesion and Team Success in Sport". *Journal of Sports Sciences*, 20 (2), 119-126. <https://doi.org/10.1080/026404102317200828>
7. Özpulat, F. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Kan ve Organ Bağışına İlişkin Düşünceleri". *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 4 (2), 71-79. <https://doi.org/10.17681/hsp-dergisi.277025>
8. Yıldız, C, Emekdaş, G. ve Kanık, A. (2006). "Neden Kan Bağışlamıyoruz? Mersin İlinde Yaşayanlarda Kan Bağışına Genel Bakış". *İnfeksiyon Dergisi*, 20, 41-55.
9. Cevzici, S, Erginöz, E. ve Yüceokur, A. (2010). "Gönüllü Kan Bağışçılığı ve Kan Verme Davranışını Etkileyen Faktörler". *Türkiye Klinikleri Journal of Cardiovascular Sciences*, 22, 85-92.
10. Olaiya, M.A, Ajala, A. and Olatunji, R.O. (2004). "Knowledge, Attitudes, Beliefs and Motivations Towards Blood Donations Among Blood Donors in Lagos Nigeria". *Transfusion Medicine*, 14 (1), 13-17. <https://doi.org/10.1111/j.0958-7578.2004.00474.x>
11. Çağlar, Ö. (2013). "Examination of The Attitude of Turkish National Soccer Players and Their Coaches Towards Blood Donation". *Transfusion and Apheresis Science*, 48 (3), 353-356.
12. Tilki, H.E, Çimen, F.K. and Dalkıran, A. (2017). "Evaluation of the Effectiveness of Blood Donation Campaigns During Sports Events". *Transfusion and Apheresis Science*, 56 (6), 767-771.
13. Özeler, N. (2015). *Toplum Vicdanının Yargılamadaki Rolü. Doctoral Dissertation. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*
14. Boz, İ. (2020). "Hemşirelik Bakımında Vicdani Ret Mümkün Müdür?". *Türkiye Klinikleri Journal of Medicine Ethics*, 28 (1), 134-140.
15. Aksoy, S. D, Mert, K. ve Çetin, İ. (2019). "Vicdan Algısı Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik Güvenilirliği". *Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6 (3), 148-153. <https://doi.org/10.34087/cbusbed.599744>
16. Parlatur, İ. (1998). "Türkçe Sözlük", Türk Dil Kurumu, c.II. Ankara.

17. Cassirer, E. (1980). "İnsan Üstüne Bir Deneme". Çev. Necla Arat, İstanbul, Remzi Kitabevi, s. 71.

18. Kavussanu, M. and Ntoumanis, N. (2003). "Participation In Sport and Moral Functioning: Does Ego Orientation Mediate Their Relationship?". *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 25 (4), 501-518. <https://doi.org/10.1123/jsep.25.4.501>

19. Türker, Ü, Gacar A. ve Karahüseyinoğlu M.F. (2021). "Yükseköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Bayburt Üniversitesi Örneği". *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 92-107.

20. Karasar, N. (1984). "Bilimsel Araştırma Metodu". Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.

21. Karasar, N. (2013). "Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar ve Temel İlkeler". Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

22. Creswell, J.W. (2013). "Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları Araştırma Deseni". (Hacıömeroğlu, G. Çev.) Ankara: Eğitim Kitabı.

23. Çelik, C. ve Güven, G. (2015). "Kan Bağışı Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması". *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 504-521, <https://doi.org/10.17556/jef.11163>

24. Dahlqvist, V, Eriksson, S, Glasberg, A, Lindahl, E, Lützn, K, Strandberg, G, Söderberg, A, Sorlie, V. and Norberg, A. (2007). "Development of the Perceptions of Conscience Questionnaire". *Nursing Ethics*, 14 (2), 181-193.

25. Ahlin, J, Ericson-Lidman, E, Norberg, A, and Strandberg, G. (2015). "A Comparison of Assessments and Relationships of Stress of Conscience, Perceptions of Conscience, Burnout and Social Support Between Healthcare Personnel Working at Two Different Organizations for Care of Older People". *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 29 (2), 277-287.

26. Gorbazadeh, B, Rahmani, A, Mogadassian, S, Behshid, M, Azadi, A. and Taghavy, S. (2015). "Levels of Conscience and Related Factors Among Iranian Oncology Nurses". *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 16 (18), 8211-4.

27. Lak, S, Zahedi, S, Davodabady, F. and Khosravani, M. (2018). "Conscience Understanding Among Nurses Working at Education Hospital of Arak". *Rev Latinoamericana Hypertens*, 13, 246-50.

28. Hablemitoğlu, Ş, Özkan, Y. ve Yıldırım, F. (2010). "Bir Fedakârlık Örneği Olarak Kan Bağışı". *Aile ve Toplum Dergisi*, 5 (20), 67-77.

29. Güleç, H.Y. (2022). Hemşirelerde Vicdan Algısının, İş Doyumu ve Bakım Davranışlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

30. Utli, H. and Aydın, L. Z. (2021). "Perceptions of Conscience of Nursing Students According to Empathy Levels". *International Journal of Health Services Research and Policy*, 6 (2), 219-28.

31. Can, Ş, Çelik, C. ve Güven, G. (2016). "İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Kan Bağışına Yönelik Tutumları". 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Muğla, Bildiriler Kitabı, 677-684.

32. Karakurt, P, Fırat, M. ve Yıldırım, S. (2022). "Pandemi Kliniklerinde Görev Yapan Hemşirelerde Vicdan Algısı ve Merhamet Yorgunluğunun Belirlenmesi": Bir Şehir Hastanesi Örneği. *Gevher Nesibe Journal of Medical and Health Sciences*, 7 (16), 60-68.

33. Kavak, M. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Kan Bağışına Karşı Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Yeni Yüzyıl

Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.

34. Kılınç, E. (2019). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Kan Bağışına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.

35. Er, F. and Kızılkeçi, C. V. (2021). "The Effect of Health Anxiety Levels Experienced By Nurses in the COVID-19 Period on Conscience Perceptions". A Cross-Sectional Study. *Psychology, Health & Medicine Online First*: 1-7. <https://doi.org/10.1080/13548506.2021.1960394>

36. Kadioğlu, F.G, Yalçın, S. Ö. and Kadioğlu, S. (2016). "Professional Differences Between Dental and Nursing Students Views on Conscience". *Journal of Education and Ethics in Dentistry*, 6 (1), 8-13. DOI: 10.4103/jeed.jeed_9_17

37. Yalman, F. ve Karagöz, Y. (2021). "Kan Bağışını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma". *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11 (3), 402-409. <https://doi.org/10.33631/duzcesbed.838830>

38. Tatlısu, B., Polat, Ş., ve Uçan, İ. (2023). "Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Utangaçlık Düzeylerinin İncelenmesi (Bayburt Üniversitesi Örneği)" Farklı Boyutlarıyla Spor Araştırmaları 2 (Edt: Güçlü, Çatıkkaş, Çakır). İzmir: Duvar Yayın Evi.

39. Tatlısu, B., Polat, Ş., Yurttaş, H., ve Uçan, İ. (2023). "Bayburt Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyalleşme Taktiklerinin Spor ve Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi". *Multidisipliner Boyutta Spor Araştırmaları 1*, Gazi Kitabevi. Ankara. 91-106